

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

ПАСТУШЕНКО М.В.

Науковий керівник НЕВМЕРЖИЦЬКА С.М.

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті досліджено сутність управління ризиками та необхідність впровадження системи ризик-менеджменту на підприємстві. Розглянуто необхідні принципи управління ризиками.

Ключові слова: ризик, невизначеність, система управління ризиками, ризик-менеджмент.

З розвитком ринкових відносин здійснення підприємницької діяльності відбувається в умовах зростаючої невизначеності. Саме невизначеність стану зовнішнього та внутрішнього середовища змушує підприємця приймати на себе ризик, який може обумовлювати як виграш, так і втрати. Відсутність повної інформації, існування протидіючих тенденцій, елементи випадковості та інші нові економічні умови господарювання обумовлюють важко-прогнозованість процесу управління, оскільки більшість управлінських рішень підприємства приймається в умовах ризику [1].

Будь-який підприємець прагне вести свою діяльність таким чином, щоб звести до мінімуму можливу величину збитків, та до максимуму – величину прибутків. Щоб досягти успіху в цьому бажанні необхідно в рамках підприємства використовувати здобутки науки у сфері управління ризиками та передовий досвід тих, хто досить успішно впровадили систему управління ризиками на підприємстві.

Володіння інструментарієм управління ризиком дає суб'єкту підприємництва можливість адекватно реагувати на загрози, через розробку і реалізацію ефективних стратегій поведінки, здійснення відповідних антикризових заходів.

Об'єкти та методи дослідження

Об'єктом дослідження є процес управління ризиками підприємств. Проблемам управління ризиками на підприємстві та методів їх удосконалення присвячено багато наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема: Дж. М. Кейнса, Дж. Міда, Дж. Неймана, В.В. Вітлінського, І.Т. Балабанова, А.М. Дуброва, А. О. Старостіної В. А. Кравченка, В.М. Гранатурова, І.Ю. Івченко та ін. Для проведення дослідження було використано метод збору, аналізу та синтезу інформації.

Постановка завдання

Метою даної роботи являється дослідження процесу управління ризиками підприємства, виявлення головних ризиків, які негативно впливають на діяльність організації, а також розробка рекомендацій щодо їх оптимального управління.

Відповідно до зазначеної мети основними завданнями даного наукового дослідження є:

- розглянути сутність економічних категорій “ризик”, “управління ризиками”;
- розглянути механізм управління ризиками на підприємстві;
- визначити основні принципи управління ризиками на підприємстві.

Результати та їх обговорення

Ризики є невід'ємною частиною діяльності будь-якої організації, тому ефективне управління ризиками повинне сформувані адекватну систему виявлення, ідентифікації,

оцінювання та нейтралізації відповідних ризиків у фінансового-господарській діяльності підприємства.

Ризик – це ймовірність загрози втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоодержання доходів чи поява додаткових витрат у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності [2].

Управління ризиками – центральна частина стратегічного управління організацією. Це процес, слідуючи якому організація системно аналізує ризики кожного виду діяльності з метою максимальної ефективності кожного кроку і, відповідно, всієї діяльності підприємства загалом.

Об'єктом управління ризиками є здійснення економічної діяльності за умов невизначеності і економіко-правові відносини, ще виникають між господарчими суб'єктами у процесі усунення чи реалізації ризику.

Суб'єкт такого управління – це група менеджерів підприємства та/або фахівців спеціалізованих компаній, які через різноманітні варіанти комбінованих дій здійснюють цілеспрямовану диверсифікацію ризиків для ефективної економічної діяльності

Ризики мають бути в центрі уваги власників підприємств. Саме вони найбільше зацікавлені в тому, щоб було виявлено всі ризики, розроблено та виконано програму управління ризиками. Логіка тут проста і зрозуміла: чим краще управління ризиками, тим вища ефективність бізнесу, а відповідно і більше (за інших рівних умов) багатство власників компанії. Зв'язок прибутковості бізнесу, його ризиків і ринкової вартості компанії добре розуміють лідери світового бізнесу, які масштабно впроваджують ризик-менеджмент у рамках усього підприємства [3].

Задача ризик-менеджменту – ідентифікація ризиків та управління ними. Він має являти собою постійний процес, який аналізує розвиток підприємств, бути інтегрований у загальну культуру організації, прийнятий і схвалений керівництвом.

Процес управління ризиками при обґрунтуванні господарських рішень включає виконання таких процедур: планування управління ризиками; ідентифікація ризиків; якісна оцінка ризиків; кількісна оцінка; планування реагування на ризики та моніторинг і контроль ризиків (рис.1.1).

Встановлення контексту ризику передбачає визначення стратегічних та тактичних цілей компанії.

Ідентифікація ризиків визначає, які ризики здатні вплинути на діяльність підприємств. Ідентифікація ризиків не буде ефективною, якщо вона не буде проводитися регулярно протягом реалізації прийнятого господарського рішення. Ідентифікація ризиків повинна залучати якнайбільше учасників: менеджерів проекту, замовників, користувачів, незалежних фахівців.

Оцінка ризику – опис виявлених ризиків, у процесі якого визначають такі їх характеристики, як імовірність і розмір можливих наслідків.

Якісна оцінка ризиків – це представлення якісного аналізу ідентифікації ризиків і визначення ризиків, що вимагають швидкого реагування. Така оцінка ризиків визначає ступінь важливості ризику й вибирає спосіб реагування. Доступність супровідної інформації допомагає легше розставити пріоритети для різних категорій ризиків. Якісна оцінка ризиків – це оцінка умов виникнення ризиків і визначення їх впливу стандартними засобами та методами. Використання цих засобів допомагає частково уникнути невизначеності, яка часто зустрічається в проекті. Протягом життєвого циклу проекту повинна відбуватися постійна переоцінка ризиків.

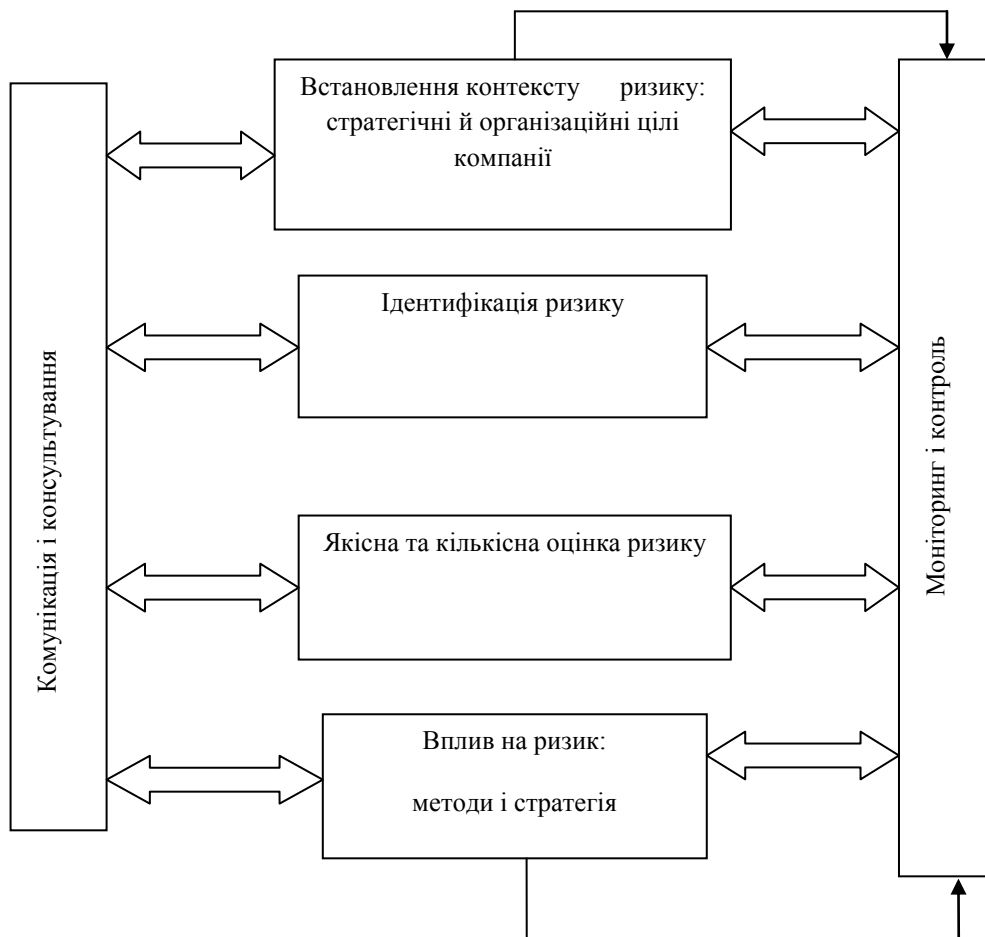

Рис. 1.1. Процес управління ризиками [4]

Кількісна оцінка ризиків визначає ймовірність виникнення ризиків і вплив наслідків ризиків на проект, що допомагає групі управління проектами вірно ухвалювати рішення й уникати невизначеностей.

Вплив на ризик – застосування конкретних способів впливу на ризики компанії для мінімізації та нейтралізації їх наслідків. Мінімізація ризиків передбачає розробку технологій та методів зниження негативного впливу ризиків на діяльність компанії. Ця процедура процесу управління ризиками містить у собі ідентифікацію й розподіл кожного ризику по категоріях. Ефективність розробки реагування прямо визначить, чи будуть наслідки впливу ризику позитивними або негативними.

Моніторинг і контроль ризиків – це процес ідентифікації, аналізу, планування нових ризиків, слідкування за ідентифікованими ризиками, а також за тими, які занесені в список для постійного нагляду, перевірки і виконання операцій реагування на ризики. Для цього створюються органи керування ризиком на даному господарському об'єкті. Органом керування може бути фінансовий менеджер по ризиках, відповідний апарат керування.

Для ефективного функціонування системи управління ризиками на підприємстві необхідно, щоб здійснювалось постійне забезпечення інформацією всіх сфер функціонування підприємства (рис. 1.2).

Обмін інформацією між різними відділами та відділом фінансів повинен виконуватись одночасно.

Ефективність управління ризиками залежить від точної інформації, наданої різними відділами, тому ризик-менеджеру необхідно в якості джерел досліджувати такі документи:

- технічну документацію;
- первинні документи управлінської та фінансової звітності;
- дані щоквартальних та річних фінансових звітів;
- бухгалтерську звітність;
- результати інспекційних перевірок структурних підрозділів фірми;
- висновки експертів (внутрішніх – головних спеціалістів, начальників

відділів, головного бухгалтера, юристів; та зовнішніх – аудиторів та інших спеціалістів).

Рис. 1.2. Система управління ризиками в структурі управління підприємством

Обмін інформацією між різними відділами та відділом фінансів повинен виконуватись одночасно.

Ефективність управління ризиками залежить від точної інформації, наданої різними відділами, тому ризик-менеджеру необхідно в якості джерел досліджувати такі документи:

- технічну документацію;
- первинні документи управлінської та фінансової звітності;
- дані щоквартальних та річних фінансових звітів;
- бухгалтерську звітність;
- результати інспекційних перевірок структурних підрозділів фірми;
- висновки експертів (внутрішніх – головних спеціалістів, начальників відділів, головного бухгалтера, юристів; та зовнішніх – аудиторів та інших спеціалістів).

Для виявлення ризиків необхідно здійснити розрахунок коефіцієнтів фінансового аналізу, що є показниками-індикаторами ризику. За допомогою системи показників, які

характеризують фінансовий стан підприємства, обрано такі найвагоміші індикатори: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності, коефіцієнт автономії (табл. 1).

Таблиця 1. **Фінансові показники-індикатори ризику підприємства**

Назва показників	Способи розрахунку	Нормативні значення
Поточна ліквідність	Поточні активи / Поточні зобов'язання	> 0,7 – 0,8
Абсолютна ліквідність	Грошові засоби / Поточні зобов'язання	> 0,2 – 0,25
Маневреність власних коштів	Поточні активи/ Власний капітал	> 0,5
Фінансова незалежність	Власний капітал/Загальні зобов'язання	> 0,2
Автономія	Власний капітал/ Валюта балансу	> 0,5

Після розгляду всієї вище переліченої документації та аналізу показників-індикаторів ризик-менеджер повинен оцінити загальну ситуацію на підприємстві, дослідити які ризикові події вже сталися та можливі ризики, які можуть мати місце у майбутньому.

Система управління ризиками має містити програму контролю за виконанням установлених завдань, оцінку ефективності заходів, що проводяться, а також систему заохочень на всіх рівнях організації.

Управління ризиками охоплює комплекс заходів, спрямованих на підвищення результативності діяльності підприємства та мінімізацію можливих збитків у процесі здійснення його діяльності.

Обов'язковою умовою дієвої системи управління ризиками є дотримання таких принципів:

- усвідомлення прийняття ризиків;
- особиста відповідальність кожного учасника ризик-менеджменту;
- точне формулювання мети управління ризиками;
- достовірність, об'єктивність, точність, надійність інформації;
- охоплення управління ризиком усіх ієрархічних рівнях управління;
- незалежність управління окремими ризиками;
- мінімізація величини можливих ризикових подій та ступінь їх впливу;
- врахування фактору часу в управлінні ризиками.

Необхідною умовою досягнення успіхів у сфері діяльності, яка характеризується підвищеною ризикованістю, є створення та вдосконалення систем управління ризиками, що дозволяють виявити, оцінити, локалізувати та проконтролювати ризик. Механізм прийняття рішень повинен не тільки ідентифікувати ризик, але й дозволити оцінити, які ризики і якою мірою може брати на себе підприємство, а також визначати, чи виправдає очікувана дохідність відповідний ризик. Виправданий або допустимий ризик – необхідна складова стратегії і тактики ефективного менеджменту.

Щоб удосконалити систему управління ризиками, необхідно:

1. Здійснити інтеграцію оцінки ризиків у стратегічні й оперативні процеси. Оскільки процес управління ризиками стає невід'ємною частиною оперативного управління, менеджери стають обачнішими, приймаючи управлінські рішення.

2. Впровадити ефективну аналітичну техніку та техніку раннього попередження. Виявлення ризиків на рівні бізнес-процесів приводить до прийняття більш зважених управлінських рішень.

3. Поліпшити вимірювання та моніторинг конкретних ризиків. Підготовка звітів про ключові ризики дозволить обмінюватися знаннями за різними аспектами системи управління ризиками.

Висновки

Беззаперечною умовою ефективної діяльності суб'єкта господарювання має стати формування системи ризик-менеджменту на підприємстві. У зарубіжних країнах менеджмент ризиків господарювання вже давно став невід'ємною складовою системи управління підприємством у цілому. Адже ґрунтовний аналіз, проведення ідентифікації, оцінки та подальшого коригування ступеня ризику необхідні для прийняття стратегічних, інноваційних, інвестиційних рішень; прогнозування кон'юнктури ринку, маркетингових досліджень тощо. Ризик-менеджмент – це серйозний управлінський інструмент, що дозволяє вчасно виявляти і попереджувати прояви та масштабність можливих ризиків. До того ж всі процедури системи управління ризиками повинні мати циклічний характер, якщо суб'єкт господарювання хоче досягти позитивного результату від системи ризик-менеджменту на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. М.В. Карпунцов. Ризикостійкість підприємства//Актуальні проблеми економіки. – 2008. – С. 71-76
2. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: Навч. посіб./ А.В. Шегда, М.В. Голованенко; за ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2008. – 271 с.
3. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. – К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2004. – 200 с.
4. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навч. посіб. - К.: Академвидав, 2007. - 464 с.
5. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 304 с.

В статті досліджено сутність управління ризиками і необхідність впровадження системи ризик-менеджменту на підприємстві. Розглянуті необхідні принципи управління ризиками.

Ключові слова: ризик, неопределенність, система управління ризиками, ризик-менеджмент.

The article studies the essence of risk management and the need to implement a risk management system in the company. Consider the need for risk management principles.

Keywords: risk, uncertainty, risk management system, risk management.